

Pensjonsordningen for apotekvirksomhet

Hvilke ulike ytelser får du som ansatt i apotek og medlem av POA, og hva med fremtiden?

TEKST:

Edvin Alten Aarnes, generalsekretær i Norges Farmaceutiske Forening og farmasøytens medlem av styret i POA

Pensjonsordningen for apotekvirksomhet (POA) er fastsatt ved lov av 26. juni 1953. Loven omfatter ansatte ved alle apotek i landet. I tillegg er de ansatte i Apotekforeningen, Norges Farmaceutiske Forening og FarmasiForbundet samt enkelte andre bedrifter med tilknytning til farmasien, medlemmer av pensjonsordningen. De fleste som er medlem av ordningen har nok et noe fjernt forhold til pensjon, det er noe som skal skje fryktelig langt frem i tid. Enkelte registrerer kanskje bare at man blir trukket en premie p.t. 2,5% av lønnen hver måned og det er det. Pensjon har et 30-50 års perspektiv og det blir sent å tenke på pensjon når du har passert de første 45 årene. Vi ønsker at alle skal tenke på pensjon som en like viktig del av et ansetelsesforhold som for eksempel lønn.

Innledningsvis kan det være på sin plass å tenke igjennom hva pensjonsordninger har som formål: De skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall for høy alder, arbeidsuførhet og dødsfall for etterlatte. Folketrygden er bærebjelken i det norske pensjonssystemet, den omfatter hele befolkningen og har en sosial profil. Folketrygden suppleres ofte av en tjenstepensjonsordning som for eksempel Pensjonsordningen for apotekvirksomhet (POA).

Av tjenstepensjonsordninger er det to hovedtyper av ordninger: De *innskuddsbaserte* og de *ytelsesbaserte* ordninger. I den første typen er arbeidsgivers innskudd til pensjonsformål avtalt på forhånd - for eksempel 5 % av årslønn (minimum 2 %). Her vil innbetaling og avkastning bestemme størrelsen på pensjonen. I den ytelsesbaserte ordningen har arbeidsgiver avtalt et bestemt nivå for pensjonsytelsen, for eksempel 66 % av lønn inkludert folketrygden.

Av de ytelsesbaserte ordninger er det også to hovedtyper: Brutto- og nettoordninger. I bruttoordninger garanteres et samlet pensjonsnivå. Dette er vanlig i offentlig sektor og er gjerne regulert ved lov eller tariffavtale. I nettoordninger tilsiktes et gitt pensjonsnivå, men det garanteres ikke. Det har vært det vanlige i privat sektor, og er regulert ved egen lov om foretakspensjon.

Det sentrale i bruttogarantien er den

generelle og den individuelle garantien. En systemendring av folketrygden vil i utgangspunktet automatisk måtte kompenseres av en bruttoordning. I tillegg kompenserer bruttoordningen for enkeltpersoner som av en eller annen grunn får redusert folketrygd.

Pensjoner fra POA er underlagt lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser. For de fleste vil det gjelde samordning med ytelser fra folketrygden. Alle ytelser fra folketrygden skal samordnes med pensjonen fra POA. Årsaken til at pensjonen fra POA samordnes er at du ikke skal få full pensjon fra flere steder samtidig. I så fall ville du kunne fått høyere inntekt som pensjonist enn som yrkesaktiv. Samordningen skjer slik at folketrygdens ytelser utbetales fullt ut, mens pensjonen fra POA reduseres med et samordningsfradrag. Ved full opptjeningstid utgjør den samlede utbetalingen alltid minst 66 % av pensjonsgrunnlaget ditt.

Pensjonsordningen for apotekvirksomhet er en *ytelsesbasert bruttoordning* og er temmelig lik pensjonsordningen i Statens Pensjonskasse (SPK). POA er fondsbasert og finansieres gjennom innbetalt premie fra arbeidsgiver og arbeidstaker og eventuelt overskudd fra forvaltningen av de oppsparte og avsatte midler til fremtidige pensjoner. Den tilbyr alderspensjon, uførepensjon, enke-/enkemannspensjon, barnpensjon og avtalefestet pensjon (AFP). I tillegg kan du få boliglån.

Pensjonsordningen administreres av SPK og har et styre på fem personer (§ 30). I styret sitter to medlemmer som representerer apotekene (eierne), ett det farmasøytiske og ett det tekniske personalet. Styrets leder er administrerende direktør i SPK.

HVEM ER MEDLEM?

Medlem av POA er apotekere (§ 1) og arbeidstakere som er *fast* tilsatt ved apotek hvis de har en gjennomsnittlig arbeidstid på minst 15 timer per uke, eller ved fast vaktapotek har en tarifflønn som minst svarer til tariff lønnen for 15 timer per uke i dagtjeneste. Det er viktig å merke seg at studentene er unntatt pensjonsordningen i praksistiden. Videre at arbeidstakere med tre måneders tjenestetid anses som fast tilsatt og

arbeidstaker med flere stillinger som er omfattet POA skal være medlem når hun for stillingene til sammen fyller vilkårene for medlemskap. Det siste betyr at om du har to deltidsstillinger på ti timer på to ulike apotek skal du være innmeldt i POA.

ALDERSPENSJON

Alle medlemmer i POA har rett til pensjon fra POA (§ 7) i tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Medlemskap i POA gjør at du opparbeider deg rettigheter til fremtidige pensjonsutbetalinger. Du kan gå av med alderspensjon når du er 67 år (§ 7, pensjonsalder), men du må slutte når du er 70 år (§ 6, aldersgrense). Aldersgrensen var tidligere 70 år for apotekere og cand.pharm.er og 68 år for reseptarer og teknikere, men den ble hevet fra 1. januar 2007 til 70 år for alle. Denne endringen må sees i sammenheng med den generelle avviklingen av særaldersgrenser i samfunnet for øvrig og er i samsvar med Pensjonskommissjonens innstilling (NOU 2004:1 Modernisert folketrygd mv.) hvor det fremgår at pensjonssystemet bør stimulere til økt arbeidsinnsats.

Hevingen av aldersgrensen innebærer at medlemmet ikke lenger kan bruke den såkalte 85-årsregelen til å ta ut ordinær pensjon fra 65 år (NB! Dette gjelder ikke de som fortsatt har 68 års aldersgrense som overgangsregel). 85-årsregelen ga mulighet for medlemmet til å ta ut alderspensjon inntil tre år før aldersgrensen dersom summen av alder og pensjonsgivende tjenestetid var 85 år. Med dagens AFP-regler gis det mulighet for å motta AFP fra 65 år beregnet som en ordinær tjenstepensjon. Sånn sett har ikke hevingen av aldersgrensen så stor betydning, forutsatt at ikke AFP-reglene blir endret.

POA har et garantert pensjonsnivå som sikrer medlemmer med full opptjeningstid en samlet pensjon fra POA og folketrygden på minst 66 % av pensjonsgrunnlaget (§ 8). Garantien betyr at eventuelle nedskjæringer i

Pensjonsgrunnlaget = pensjonsgivende inntekt x gjennomsnittlig stillingsstørrelse

folketrygden som regel vil bli kompensert av større utbetalinger fra POA.

Størrelsen på pensjonen blir bestemt av fire nøkkelbegreper: Pensjonsgrunnlag, pensjonsgivende inntekt, gjennomsnittlig stillingsstørrelse og pensjonsgivende opptjeningsstid.

Pensjonsgivende inntekt er den faste bruttolønnen og eventuelle faste tillegg (ikke overtid) du har idet du blir pensjonist (sluttlønn). Det er en øvre grense for hvor mye lønn som er pensjonsgivende (§ 5). Fra 1. januar 2008 er den øvre grensen 10 G (G = grunnbeløpet) i folketrygden eller 668 120 kr. Det må her understrekes at denne endringen kun har virkning for de som går av med pensjon etter denne datoen. De som gikk av før 1. januar 2008 og hadde inntekt over den tidligere øvre grensen vil beholde sin gamle øvre grense.

I praksis betyr dette at de ansatte i apotekene som har en inntekt over den tidligere øvre grensen på 550 391 kr, vil få hele eller en større del av sin inntekt medregnet i pensjonsgrunnlaget når de en gang blir pensjonister. Det er viktig å merke seg at det i folketrygden kun er lønn opp til 6 G som regnes som fullt pensjonsgivende, mens lønn mellom 6 og 12 G medregnes med 1/3.

Det tredje nøkkelbegrepet er «gjennomsnittlig stillingsstørrelse». Dersom du i perioder har arbeidet deltid, vil pensjonsgrunnlaget ditt bli redusert. Det regnes ut en gjennomsnittlig stillingsstørrelse hvor de beste 30 år teller.

Det siste nøkkelbegrepet er «pensjonsgivende opptjeningsstid». Du får full pensjonsgivende opptjeningsstid om du har 30 års tjenestetid eller mer. Er den kortere enn 30 år, settes pensjonen ned med 1/30 for hvert år under 30 år (§ 8).

Eksempel 1: Er pensjonsgrunnlaget ditt 400 000 kr og du har jobbet 100 % stilling i 30 år, vil pensjonen din bli $400\,000\text{ kr} \times 66\% \times 30/30 = 264\,000\text{ kr}$.

Eksempel 2: Er pensjonsgrunnlaget ditt 400 000 kr, men du har jobbet i 15 år i 50 % stilling og 20 år i 100 % stilling, vil du med besteårsregelen få en pensjon på $400\,000 \times 66\% \times 83\% \times 30/30 = 219\,120\text{ kr}$, siden den gjennomsnittlige stillingsstørrelse ble 83 %.

Det eksemplene viser er at manglende opptjeningsstid og/eller deltid reduserer din fremtidige pensjon.

UFØREPENSJON

Uførepensjon kan tilstås hvis du som medlem av POA må slutte i din stilling, helt eller delvis, pga. sykdom eller skade. Det samme gjelder for et medlem som fratrer sin stilling på grunn av aldersvekkelse etter fylte 64 år og som har hatt sammenhengende tjeneste i

minst fem år umiddelbart før fratreden (§ 10).

Full uførepensjon utgjør 66 % av pensjonsgrunnlaget. Uførepensjon utbetales normalt etter at du har vært sykmeldt i ett år. Medlemmer i POA vil ofte ha rett til uførepensjon også fra folketrygden. Dersom du skulle bli ufør er det et krav at du må søke uførepensjon begge steder.

Uførepensjonen beregnes stort sett som en alderspensjon, men det er noen viktige skiller:

- Du får godskrevet ekstra pensjonsgivende opptjeningsstid. Man tar ikke utgangspunkt i den faktiske opptjeningsstid, men den tiden du kunne ha oppnådd om du hadde fortsatt i jobben frem til aldersgrensen. Når du senere får alderspensjon beholder du denne ekstra opptjeningsstiden.
- Om uførheten skyldes yrkesskade får du full opptjeningsstid også om du ikke hadde oppnådd dette ved å være i stillingen frem til aldersgrensen. Når du senere får alderspensjon blir disse beregnet som ved vanlig uførepensjon.
- Uførepensjonen beregnes ut ifra den stillingsstørrelse du har på uføretidspunktet: Det beregnes ikke en gjennomsnittlig stillingsstørrelse som for alderspensjon. Det betyr at om du har en 50 % stilling på uføretidspunktet så er det den stillingsstørrelsen som legges til grunn selv om du har jobbet mange år i 100 % stilling. Når du senere når aldersgrensen blir gjennomsnittlig stillingsstørrelse lagt til grunn.

Tips: Velger du å arbeide mindre av helsemessige årsaker, for eksempel 80 % i stedet for heltid, søk om delvis uførepensjon. Uførepensjonen tar i utgangspunkt i stillingsstørrelsen på uføretidspunktet og vil også bli «fremskrevet» til aldersgrensen og kan dermed påvirke din fremtidige alderspensjon.

Uførepensjon eller AFP?

Fra fylte 62 år kan du ha rett til avtalefestet pensjon (AFP). Formålet med AFP er å gi eldre yrkesaktive større valgfrihet til å gå av med alderspensjon. Den omfatter alle medlemmer av POA som er ansatt. Forutsatt at du omfattes av AFP-ordningen og fyller vilkårene, kan du søke AFP mellom fylte 62 og 67 år, også om du mottar delvis uførepensjon fra POA. For å kunne ta ut delvis AFP må du inneha minst 60 % stilling etter pensjonering. Manglende opptjeningsstid kan gjøre at du kommer bedre ut med uførepensjon, men dette må vurderes særskilt. Særfradrag og skatt er også et moment som bør tas med i vurderingen her.

ENKE- OG ENKEMANNSPENSJON

Når et medlem dør, kan den gjenlevende ektefellen ha rett til enke- eller enkemannspensjon. Med medlem menes her både yrkes-

aktive medlemmer, pensjonister og medlemmer som ikke lenger er ansatt i medlemsberettiget stilling (oppsatte medlemmer).

Det er egne regler for etterlatte etter medlemmer som ikke lenger er ansatt i apotek da de døde og ikke var pensjonist (oppsatt medlem). Tilsvarende for etterlatte etter medlem som mottok alderspensjon, AFP eller uførepensjon er det egne regler.

Om fraskilte ektefeller har rett på enke-/enkemannspensjon avgjøres av ekteskapslovgivningen, det gjelder også om hvordan eventuell pensjon skal deles mellom gjenlevende ektefelle og fraskilt ektefelle (§ 16). Løpende enke-/enkemannspensjon faller bort hvis enke eller enkemann gifter seg igjen (§ 20).

Fra 1. januar 2001 er det innført helt nye regler for beregning av etterlattepensjoner. Den tidligere bruttoordningen ble da erstattet av en *nettoordning* for både ektefelle og barnepensjon. Etterlattepensjon etter nettoordningen innebærer at pensjonene verken skal samordnes med pensjon fra folketrygden eller inntektsprøves.

Full årlig enke- eller enkemannspensjon skal etter nettoordningen (§ 16) utgjøre 9 % av det pensjonsgrunnlaget som det avdøde medlemmet hadde. Full pensjon betinger en tjenestetid på 30 år eller mer, er tjenestetiden kortere reduseres pensjonene tilsvarende.

Bruttoordningen gjelder likevel i det tilfelle at gjenlevende ektefelle er født før 1. juli 1950 og den avdøde ble medlem av POA første gang før 1. juli 2000 (§ 17). Ektefellepensjon etter bruttoreglene utgjør før eventuell inntektsprøving og samordning, 60 % av den alderspensjon det avdøde medlemmet hadde / ville ha fått rett til. I praksis vil det si at ektefellepensjonen utgjør 39,6 % av avdødes pensjonsgrunnlag, men igjen forutsatt full pensjonsgivende opptjeningsstid.

Når det gjelder den endelige størrelse på ektefellepensjonen vil ektefellens inntekt og egen pensjon ha betydning. Dersom ektefellen selv mottar AFP eller ønsker å gå av med AFP får dette også betydning.

Resultatet kan bli at den etterlatte ikke vil motta noen pensjon fra POA. Dette vil være situasjonen i det tilfelle at begge ektefeller er i arbeid. Denne situasjonen vil først opphøre når de etterlatte får pensjon beregnet etter nettoordningen. Det vil si når gjenlevende ektefelle er født etter 1. juli 1950 og den avdøde ble medlem av POA etter 1. juli 2000.

BARNEPENSJON/BARNETILLEGG

Når et medlem dør, har gjenlevende barn rett til barnepensjon (§ 23). Full årlig barnepensjon skal utgjøre 15 % av det pensjonsgrunnlaget som det avdøde medlemmet hadde (nettopensjon). Full pensjon forutsetter at avdødes tjenestetid er 30 år eller mer, er avdødes tjenestetid mindre reduseres barnepensjonen.

Har barnet rett til barnpensjon fra POA etter både mor og far, får barnet pensjon etter hver av dem. Pensjonen utbetales til den måneden barnet fyller 20 år.

Dersom du forsørger barn under 18 år når du blir pensjonist, får du et tillegg på 10 % av alderspensjonen for hvert barn. Uførepensjonisten som forsørger barn under 18 år får i likhet med alderspensjonisten et barnetillegg på 10 % av uførepensjonen for hvert barn.

Barnetillegget opphører ved fylte 18 år og kan ikke forlenges.

AVTALEFESTET PENSJON (AFP)

Avtalefestet pensjon (AFP) er en tariffestet førtidspensjonsordning som gir eldre arbeidstakere muligheten til å gå av med hel eller delvis pensjon i tiden mellom fylte 62 og 67 år, det vil si før vanlig pensjonsalder på 67 år. AFP omfatter ansatte på apotek og i enkelte andre medlemsbedrifter.

Mellom fylte 62 og 65 år beregnes den avtalefestede pensjon av folketrygden. Fra 65 og frem til 67 år er det POA som beregner og administrerer AFP. Du vil likevel få folketrygd beregnet AFP etter 65 år om denne blir høyest.

For å få AFP fra POA må disse vilkårene være oppfylt:

- At du er tilsatt og i medlemspliktig stilling ved pensjonering
- At du har ti års medlemskap i POA etter fylte 50 år
- At du er omfattet av inngått kollektiv tariffavtale om AFP
- At du i de ti beste årene etter 1967 har hatt en gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt på minst 2 G
- At du i de to siste årene frem til pensjonering må ha hatt en pensjonsgivende inntekt i folketrygden som er minst like stor grunnbeløpet (G) i folketrygden.

Går du av med AFP mellom 62 og 65 år, er det folketrygden som står for administrasjonen av ordningen. Det er deres regnemåte som gjelder. Du må derfor henvende deg til ditt trygdekontor (NAV-kontor) dersom du har spørsmål om AFP mellom 62 og 65 år. Ber du om en såkalt *serviceberegning*, vil du få svar på om hvor stor AFP du vil få når du er mellom 62 og 65 år.

BOLIGLÅN

Medlemmer av POA kan få lån gjennom pensjonsordningen. Dette gjelder også pensjonister. Lånerammen er for tiden 1 200 000 kr og kan gis til

- kjøp av innskuddsleilighet og selveierbolig
- utvidelse og ombygging av bolig
- refinansiering av boliglån som er pantsikret i den boligen som søkes belånt.

Lån gis mot 1. prioritets pant innenfor 60 % av

godkjent lånetakst. Renten er p.t. 5,75 %. Det er fri gjeldsforsikring som dekker 50 % av restgjelden ved dødsfall. Gjeldsforsikringen opphører ved fylte 67 år. Nedbetalingstiden er maksimalt 30 år hvorav tre års avdragsfrihet.

Slutter du i låneberettiget stilling, men fortsetter å bo der kan lånet beholdes til endrede vilkår (økt avdragstid, økt rente med mer). Pensjonister beholder lånet på uendrede vilkår.

Ønsker du nærmere opplysninger eller låneskjema, kontakt Låneseksjonen i Statens Pensjonskasse.

HVA MED DE SOM SLUTTER

Det at du slutter i en stilling som er medlemsberettiget i POA og går over i en annen stilling som er medlemsberettiget, for eksempel fra et apotek/apotekkjede til et annet apotek / annen kjede, påvirker ikke dine rettigheter i POA. Fratrer du din stilling etter *minst tre års tjenestetid* uten rett til straks å få pensjon fra POA har du rett til oppsatt *alderspensjon* fra aldersgrensen eller det tidspunkt du får alderspensjon fra folketrygden. Tilsvarende regler gjelder også for de som blir *uføre* får fast uførepensjon i folketrygden og har fratrudd med rett til oppsatt alderspensjon.

Har du kortere tjenestetid enn tre år i for eksempel apotek, opparbeider du ingen pensjonsrettigheter i POA, og du må se på medlemskapet og premiebetalingen som en forsikring ved eventuell uførhet eller død i det aktuelle tidsrom.

For farmasøyter er det aktuelt å skifte stilling mellom offentlig forvaltning og apotek for kortere eller lengre perioder, dette er både i den enkelte og arbeidsgivers interesse, men bortfallet av overføringsavtalen mellom POA og SPK mfl. kan påføre det aktuelle medlemmet et tap av pensjon og hindre en slik mobilitet. Overføringsavtalen gjorde det mulig å skifte jobb og rettighetene ble automatisk med til ny pensjonsordning. Pensjon ble utbetalt fra den ordningen du ble pensjonert fra.

HVA MED POAS FREMTID?

Utfordringen fremover blir å beholde pensjonsordningen som en lovbestemt ordning, med både plikt og rett til medlemskap på tvers av alle kjeder og eiere. Det er også viktig at ordningen består som en fellesordning for alle apotek. Det sikrer at ingen mister pensjonsrettigheter ved jobbskifte innen apotek. I dagens situasjon med stor mangel på farmasøytisk arbeidskraft er det viktig at det ikke er ordninger som er til hinder for fri mobilitet av den samme arbeidskraften. Om den enkelte apotekkjede skulle etablere egne pensjonsordninger **kan** det oppstå pensjonsmessige tap ved et eventuelt jobbskifte til en annen kjede, om man da i det

hele tatt tilbyr pensjonsordninger av samme kvalitet som dagens POA-ordning.

En annen utfordring er at det ikke lenger er overføringsavtaler mellom POA og pensjonsordningene i offentlig sektor. Tidligere kunne man skifte stilling mellom en statlig arbeidsgiver (for eksempel universitetet) og apotek, og vice versa, uten å tape pensjonsopptjening. Spesielt er det viktig for tjenestetid på under tre år som man kan «miste» i sin opptjening av pensjon når man ikke pensjoneres fra samme ordning.

Med apotekreformen i 2001 ble de to medlemmene som representerer apotekene skiftet ut med representanter fra HSH og Spekter (tidligere NAVO). Tidligere kom de fra Norges Apotekerforening (i dag Apotekerforeningen) hvor eierne (apotekerne) også var medlem av ordningen. Kjededannelsen av apotek og de nye eierens valg vil kunne skape store utfordringer for arbeidstakerne i apotek som ønsker at POA skal være apotekansattes pensjonsordning også i fremtiden. De første signalene fikk vi i forbindelse med arbeidet med de lovendringer som trådte i kraft 1. januar 2007 og de høringsbrev HSH og Spekter sendte til Moderniseringsdepartementet (i dag Fornyings- og administrasjonsdepartementet). I sitt brev av 23. mai 2005 uttalte blant annet HSH at de prinsipielt mener at loven om POA skal oppheves. De skrev videre at «det bør være frivillig å opprette en pensjonsordning i apotek» og at arbeidsgiver bør kunne beslutte om apoteket skal ha en pensjonsordning, og hvilken ordning. NAVO (i dag Spekter) uttalte også at loven bør oppheves.

Skulle Stortinget en gang i fremtiden følge HSH og Spekters syn og oppheve loven, vil det innebære at dagens ordning blir lukket for nye medlemmer - et etter mitt syn stort tap for alle apotekansatte. Dagens POA som pensjonsordning er meget god og kostnadseffektiv i det den tilbyr. Vi kan ønske endringer som heving av høyeste pensjonsgrunnlag fra 10 G til 12 G, G-regulering av pensjonene slik at POA blir part i Overføringsavtalen etc., men for de fleste apotekansatte ser jeg ikke et bedre alternativ.

Den som ønsker å fordype seg nærmere i de ulike pensjonstyper som POA tilbyr, kan lese mer på nettsiden til Statens Pensjonskasse: www.spk.no/no/Apotekordningen-arbeidstaker/